

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Woord en wetsteen: beschouwingen over schrijven op het snijvlak van kunst en wetenschap

Rasker, M.N.A.

Citation

Rasker, M. N. A. (2022, October 18). *Woord en wetsteen: beschouwingen over schrijven op het snijvlak van kunst en wetenschap*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3484291>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3484291>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

7.

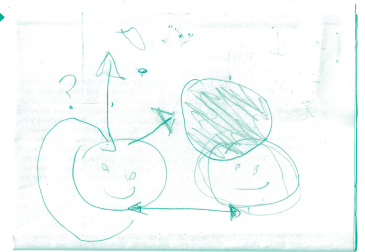
constellaties

In mijn werkkamer hangt een prikbord boven het bureau. Deels fungeert het als extern geheugen, een verticaal notitieblok waar zonder logica of hiërarchie mededelingen zijn opgeprikt, in de trant van: *Milbactor's woensdags* (= kattenontwormingskuur); KROLL/HARPER 2013 → Rsrch in Cr. Wr. [DB TXT/Th] (= coördinaten waar ik een mogelijk relevante tekst heb opgeslagen); dit tekeningetje (= hoe de werking van het briefschrijven uit te leggen aan studenten); een slordig genoteerd citaat (*Beginning is a decision that follows the action of having begun*) waarvan de herkomst moet worden vastgesteld voordat ik vergeet dat het niet van mijzelf afkomstig is en ik dreig te plagiëren.

Deels is het prikbord ook *Denkraum*—een woord dat bij mijn weten niet bestaat, zelfs niet in het Duits, en waar ik nog geen bruikbaar alternatief voor heb kunnen bedenken.²¹ Een constellatie van knipsels, schrijfsels, schetsjes, beelden, die met het komen en verglijden van projecten en ideeën verandert, nieuwe samenhangen vertoont, opgeruimder of chaotischer wordt al naar gelang de fase waarin het schrijven zich bevindt.

Mij wordt wel gevraagd door deze of gene die in mijn werkkamer komt, met een hoofdknik naar het prikbord: 'Is dat wat je de hele dag doet?' of: 'Gaat jouw boek nou hierover?' Dan kijk ik mee met de ogen van de buitenstaander en blijf het antwoord schuldig, want wat daar staat en hangt en bungelt aan een lullig plakbandje laat zich niet in woorden vangen. Ik weet niet 'wat ik de hele dag doe'—dat is juist het punt. Zou ik het weten, dan zou ik het wel 'doen'. Of: dan hoéf ik het niet meer te doen, omdat ik het al 'weet'.

Dan zou die hele *ideeënvisualisatie* al lang haar beslag hebben gekregen in ronkend proza, of in de prullenbak.

21 | *Denkraum*: echt zelf “bedacht” of een zuiver geval van onbedoeld plagiaat / cryptomnesie?

Aby Warburg (1866–1928), Duits-Joods (kunst-)wetenschapper en bibliofiel, werkte tot zijn dood aan de *Mnemosyne Atlas*: ‘Transforming the cartographic and scientific notions of what an “atlas” should be, Warburg creates a dynamic “thought-space” [*Denkraum*] where cosmographic and art-historical images reveal how subjective and objective forces shape Western culture’ (The Warburg Institute, Cornell University Library). De afbeeldingen die verschijnen bij de zoekterm “Warburg atlas” doen vermoeden dat het geen toeval is dat in mijn zoektocht de man en zijn werk op mijn pad zijn gekomen. Het begrip *Möglichkeitsraum* (zie vorige voetnoot), zo iets als “handelingsruimte” maar ook “gevoelsruimte”, heeft enige tijd op het prikbord rondgezworven als mogelijke ingang om, in samenhang met *Denkraum*, de manoeuvreerruimte van het schrijven-onderzoeken te conceptualiseren (zie: Jan Slaby, ‘*Möglichkeitsraum und Möglichkeitssinn. Bausteine einer phänomenologischen Gefühlstheorie*’, 2011). Dat bleek geen vruchtbaar, want te psychoanalytisch spoor.

Prikbord nr. 2 (kort voor ontmanteling), juni 2019

Eenmaal heb ik het geprobeerd: een boek te schrijven aan de hand van een waarachtig Masterplan. Langdurig en grondig voorwerk was ingekookt tot een tiental hoofdstuktitels, waarvan ik de globale inhoud (kernachtig) en de onderlinge samenhang (kleurrijk lijnenspel) op het prikbord had uitgewerkt. Een alfabetische kaartenbak diende om onderwerpsgewijs “mooie zinnen” en “originele gedachten” te documenteren —bij zo’n omvangrijk project wil immers wel eens een briljantje verloren gaan. Zelfs een collectie kansrijke openingszinnen lag klaar, als lanceerplatform vanwaar alleen nog maar de raket hoefde te worden afgeschoten: IGNITION!

Flup, flup, zeiden de motoren.

Die raket deed dus niks.

Als ik weet wat me van hoofdstuk tot hoofdstuk te doen staat, waarin schuilt dan het avontuur, de wording van een denkwerk, de noodzaak het überhaupt nog op te schrijven?²²

De ontdekkingsreis was futiel geworden omdat het uitspansel waarheen ik zou vliegen al stond uitgestippeld op dat vermaledijde prikbord. Mij restte slechts de puntjes met elkaar te verbinden, als bij zo’n gestippelde tekenplaat in het Grote Donald Duck Winterwonderboek.

²² | Schrijver-onderzoekers
(‘Creative writers who are also ... academics’) zien zich geconfronteerd met twee ogenschijnlijk tegengestelde vereisten: het beantwoorden van onderzoeksvragen en de productie van een werk van verbeelding (Jen Webb, *Researching Creative Writing*, 2015, p. x). →

Vrijwel al die wisselende verzamelingen op het bord bevatten het type afbeelding zoals die van Bartussová: ei-achtigen. Brâncuși's *Oorsprong van de Wereld*. Anish Kapoor's *Descent into Limbo*. Een “babyfoto” van het heelal: een licht geplet merel-ei bespikkeld met blauwe en okeren vlekjes. Olafur Eliassons' *Lucky Stone Compass*. (Ook in de vensterbank trouwens liggen ze: een ovalen schelpfossiel, een basalt-ei, een scarabee. Kleine tijdscapsules, door het geduld van de elementen gevormd en gepolijst.)

Wat zegt deze kennelijke voorkeur voor een vorm? Past (ook) hier het woord ongearticuleerd of, zoals ik eerder over mijn verzameling schreef: eclectisch?

Zo aan dat begrip een zweem van willekeur kleeft doet het geen recht aan de *mogelijkheid* die de beelden mij voorhouden van wat nog niet door mij is gezien, dóórzien—opdat nieuwe inzichten ontstaan die de weg weten te vinden naar het papier. Kennelijk herbergen de objecten waarmee ik mij omring—prullen, knipsels, foto's, woorden, schetsen—een “iets” dat zich pas laat ontsluiten door de relaties die ze aangaan: met het werk onderhanden, met elkaar, met de tijd, met zichzelf.

Met mij.²³

Ieder beeld krijgt, met andere woorden, *soortelijk gewicht* in context, en door het web van verbeeldingsdraden dat ik daartussen weef.

Omgekeerd werkt het ook zo, verandert de betekenis van deze fysieke verschijningsvormen door de relaties die ik hen toe-dicht, of opleg. Doordat ik ze onceremonieel een punaise door het lichaam jaag om solitair of in samenhang met elkaar iets zichtbaar of zegbaar te maken dat er nog niet was, totdat het er was. Doordat ik fictieve lijnen trek in dat semi-autonome universum rondom dit bureau, om voeling te krijgen met wat mij dat vertellen kan.²⁴

23 | Filmmaker en kunstenaar Jan Švankmajer: ‘When I arrive in the studio and there's this pile of bones and stuffed things and natural objects, I know that the beast is in there and I just need to find it’ (interview door Nina Siegal, *The New York Times*, 20 december 2018). Notitie naar aanleiding van bezoek aan Švankmajers tentoonstelling *Alchemical Wedding: ‘The beast in there’* – dat zijn die “mogelijkheden” die mij door de verzamelingen, door de dingen worden voorgehouden van wat nog niet door mij is gezien, dóórzien’ (zwart schriftje, 5 januari 2019). →

24 | Tekst is meer dan een verzameling woorden, betekenissen gevat in een construct: tekst is ook “ding” en “werktuig” (vgl. Martin Heidegger, *De oorsprong van het kunstwerk*, 2009 [1950], pp. 50-51). Potentieel tot handelen van de dingen-teksten vooronderstelt een denkbeeldig voorland (Barthes' *fantasy*; Steins *prolongued presence*) + het vermogen betekenisvolle relaties te zien tussen, of te ontleen aan de dingen die zich voordoen. Samen een soort “archipel van het denken”. Heideggers *Offener Bezirk*? →